

Я продовжую досліджувати як впровадження предмета «Основи здоров'я» вплинуло на дітей та молодь. Зокрема, досліджую рівень поширення і тенденції вживання тютюну, алкогольних напоїв, наркотичних речовин серед учнівської молоді України: 2011 р. за допомогою даних проекту ESPAD.

Дослідження ESPAD

Мета дослідження

ESPAD – проект Європейського обстеження шкіл з проблем вживання алкоголю та наркотичних речовин. Основна мета проекту ESPAD – збір порівнянних даних про вживання психоактивних речовин серед учнів/студентів однієї вікової групи в більшості європейських країн.

Історія дослідження та проект ESPAD в Україні

Від 1995 року Україна бере участь у загальноєвропейському дослідницькому проекті «Європейське опитування учнівської молоді щодо вживання алкоголю та наркотичних речовин – ЕСПАД (ESPAD The European School Survey Project on Alcohol and other Drugs)», яке проводиться кожні чотири роки. У дослідженні беруть участь понад 30 країн Європи.

Опитування проводиться раз на чотири роки. Україна представлена у всіх проведених хвилях опитування, які відбулися в 1995, 1999, 2003, 2007 та 2011 роках. Партнери проекту в Україні - Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка, Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ), Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Український медичний та моніторинговий центр з алкоголю та наркотиків МОЗ України. У 2011 р. об'єктом дослідження виступили учні 1994–1996 років народження, тобто віком 15–17 років. Усього опитано 7512 осіб (з них 4157 дівчат та 3355 хлопців).

Тенденції куріння тютюну серед 15–16 - річної учнівської молоді: 1995 – 1999 – 2003 – 2007 – 2011 рр.

Аналіз тенденцій щодо куріння сигарет засвідчує позитивні зміни. Дещо зменшився рівень вживання тютюну впродовж життя, особливо серед хлопців. Зменшення куріння сигарет протягом останніх 30 днів відбулося у 2007 р., а результати 2011 р. засвідчили стабільність цієї тенденції. Продовжує зменшуватись питома вага підлітків, які залучаються до тютюнокуріння у ранньому віці (у 13 років або раніше), особливо серед хлопців. До позитивних тенденцій слід також віднести суттєве зменшення доступності сигарет за оцінками підлітків.

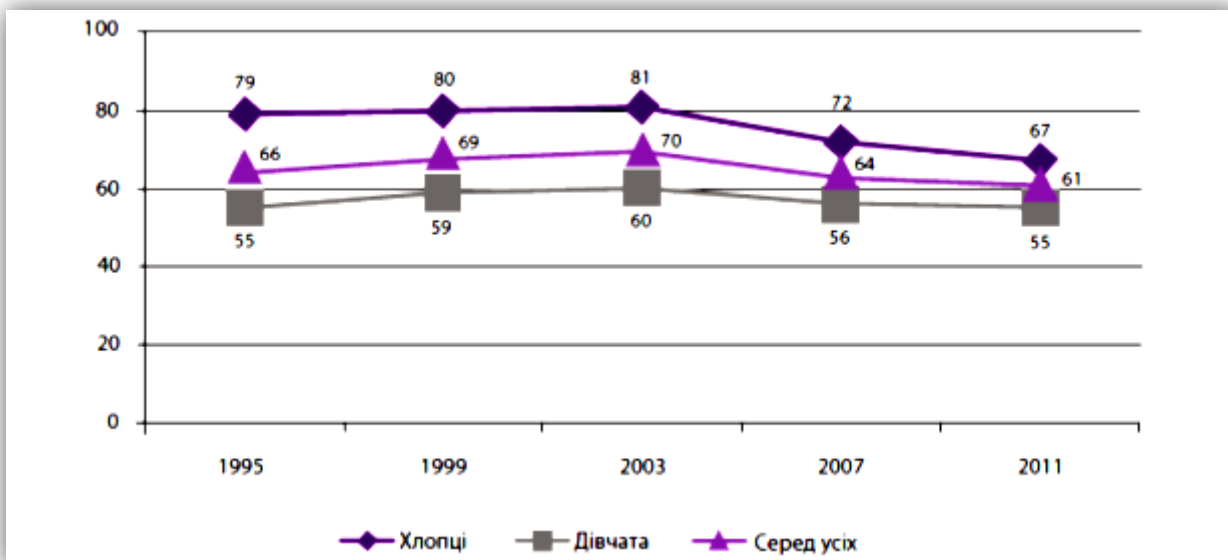

Рис. 1. Динаміка вживання тютюну молоддю протягом життя, %

З отриманих даних на Рис. 1. видно, що відсоток усіх учнів, які курять протягом життя, зменшився на 5% протягом 1995 – 2011 рр. Найкращі результати помітні у динаміці вживання тютюну серед хлопців. Відсоток хлопців, що курить, зменшився на 12% у 2011 році порівняно з 1995 р. Відчутний спад куріння серед хлопців відбувався, починаючи з 2003 року: за 8 років відсоток курців зменшився на 14%. Помітний спад вживання тютюну молоддю протягом життя відбувався починаючи з 2003 р.

Питома вага молоді, що вживала тютюн 40 разів і більше

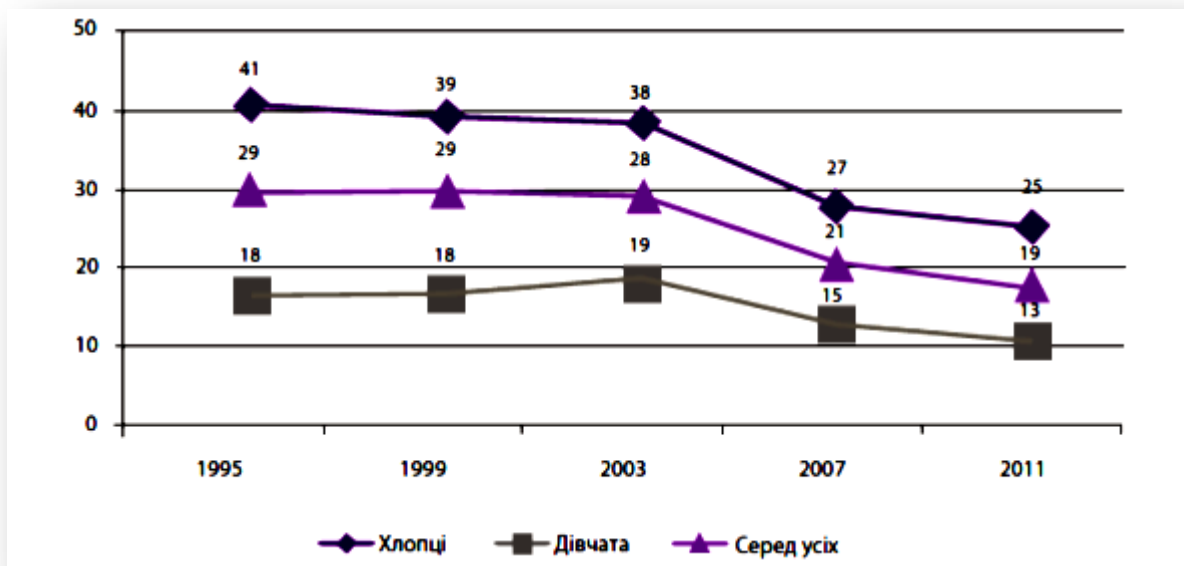

Рис. 2. Динаміка вживання тютюну молоддю 40 та більше разів, %

Дані стосовно динаміки вживання тютюну молоддю 40 разів і більше (Рис 2.) свідчать, що відсоток курців зменшився: хлопців – на 16%, дівчат – на 5%, усіх учнів на 10%.

Питома вага тих, хто вживав тютюн протягом останнього місяця

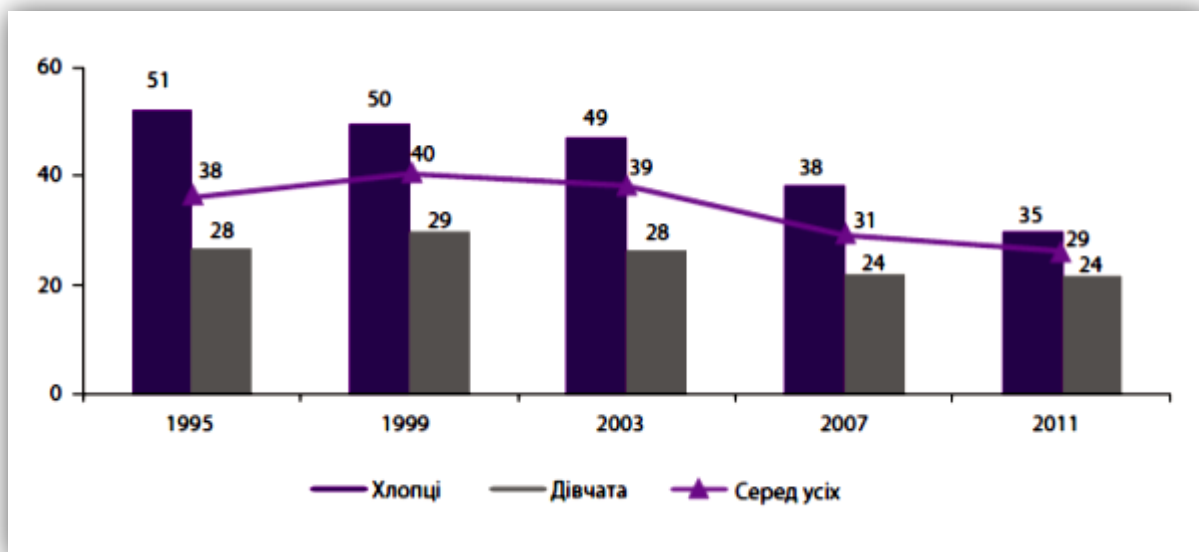

Рис. 3. Вживання тютюну молоддю на протязі останніх 30 днів, %

Розглянувши дані стосовно вживання тютюну протягом останніх 30 днів (Рис.3), можна зробити висновки, що відсоток тих, хто курив останні 30 днів зменшився у 2011 році порівняно з 1995 роком. Відсоток хлопців, що вживали тютюн протягом останнього місяця, зменшився на 16%, дівчат на 4%, відсоток усіх учнів зменшився на 9%.

Вживання алкоголю

Кількість молоді, що вживала алкоголь хоч раз в житті

Аналіз рівня поширеності вживання будь-яких алкогольних напоїв учнівською молоддю 15–16 років у динаміці за останні п'ятнадцять років свідчить, що у 2007 році спостерігався пік поширеності, коли більше 90% вказали на досвід спроби алкоголю (Рис. 4). Дані останньої хвилі опитування 2011 р. зафіксували хоч і не велике, але статистично значуще зниження цього показника. І цей показник 2011 р. є найнижчим за увесь цей час.

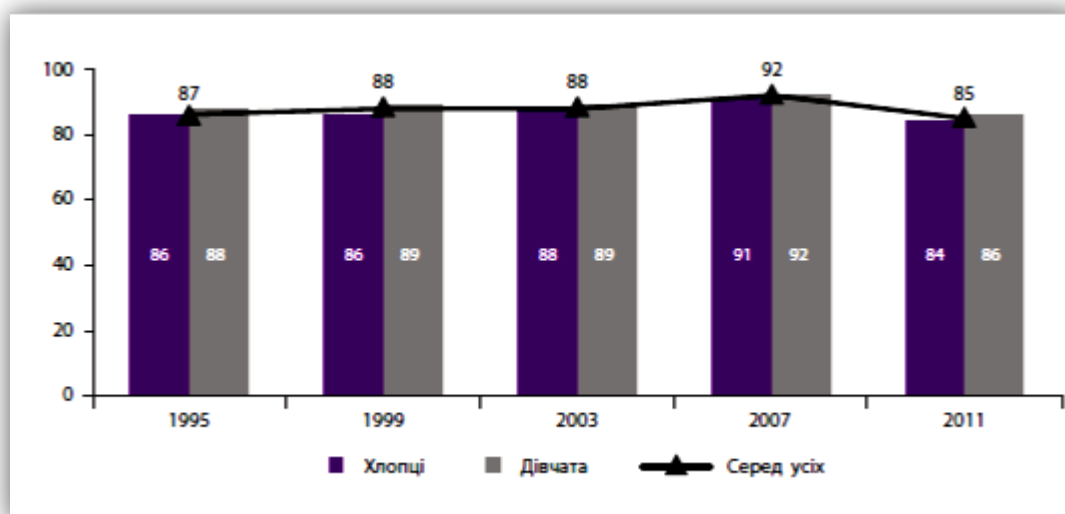

Рис. 4. Відсоток учнів, які вживали будь-які алкогольні напої хоча б раз у житті, за статтю, %

Починаючи з 2007 року, відбувається зменшення кількості учнів, що вживали алкоголь хоча б раз в житті на 7%. Відсоток хлопців, що хоч раз в житті зменшився на 7%, а дівчат на 6%.

Відсоток учнів, що вживали алкоголь протягом останнього місяця

З 1995 р. по 2007 р. відбувалося поступове зростання питомої ваги підлітків, які вживали алкогольні напої протягом останніх 30 днів: з 55% до 61%. З 2007 р. по 2011 р. відбулося суттєве зменшення частки учнівської молоді, яка вживала алкоголь протягом останніх 30 днів: з 61% до 52% серед представників обох статей (Рис.5).

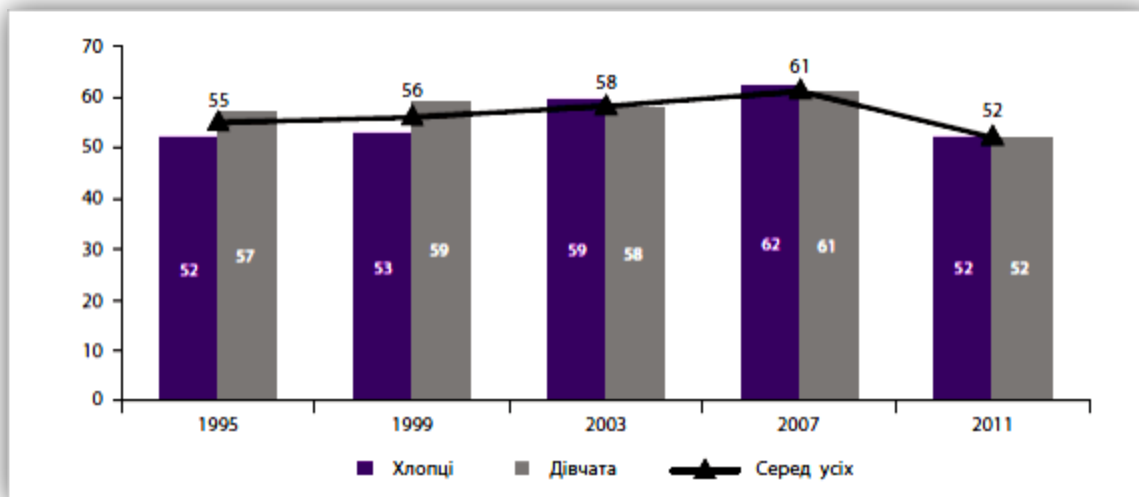

Рис. 5. Відсоток учнів, які вживали будь-які алкогольні напої протягом останніх 30 днів, за статтю, %

Таким чином, загальна тенденція щодо поширення вживання алкогольних напоїв за період дослідження (1995 – 1999 – 2003 – 2007 – 2011 роки) дозволяє стверджувати, що пік вживання прийшовся на період 2003–2007 років. Дані 2011 р. вказують на стабілізацію та незначне зниження за основними показниками, що характеризують поширеність вживання алкогольних напоїв серед учнівської молоді 15–16 років.

Тенденції вживання наркотичних речовин серед 15–16 - річної учнівської молоді: 1995 – 1999 – 2003 – 2007 – 2011

Досвід вживання наркотичних речовин серед молоді

Аналіз даних щодо досвіду вживання марихуани чи гашишу серед 15–16-річних учнів/ студентів у динаміці з 1995 по 2011 рр. дозволяє визначити періоди зростання (з 1995 по 1999 рр.), певної стабілізації (з 1999 по 2003 рр.) та зменшення (значне з 2003 по 2007 рр. та повільне з 2007 по 2011 рр.) рівня поширення цих наркотичних речовин (Рис. 6) Зазначені тенденції характерні як для хлопців, так і для дівчат.

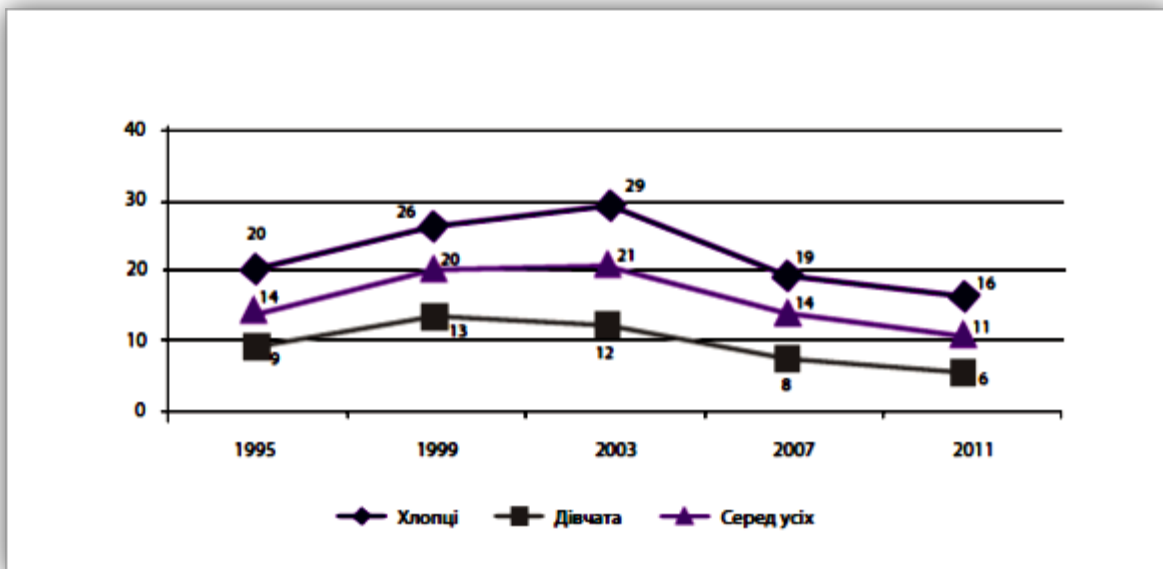

Рис. 6. Динаміка вживання марихуани чи гашишу протягом життя за статтю, %

Питома вага молоді, що вживала наркотичні речовини за останній рік

Поширеність вживання марихуани чи гашишу за останні 12 місяців суттєво зросла серед хлопців з 1995 р. по 1999 р., залишилася стабільною (на рівні 18%) у 2003 р., зменшилась до 10% у 2007 р. та залишилася на такому ж рівні у 2011 р. Серед дівчат спостерігалася схожа траєкторія, але із значно меншими показниками та коливаннями: 5% – у 1995 р., 8% – у 1999 р., 7% – у 2003 р., 5% – у 2007 р. та 4% – у 2011 р. (Рис 7.).

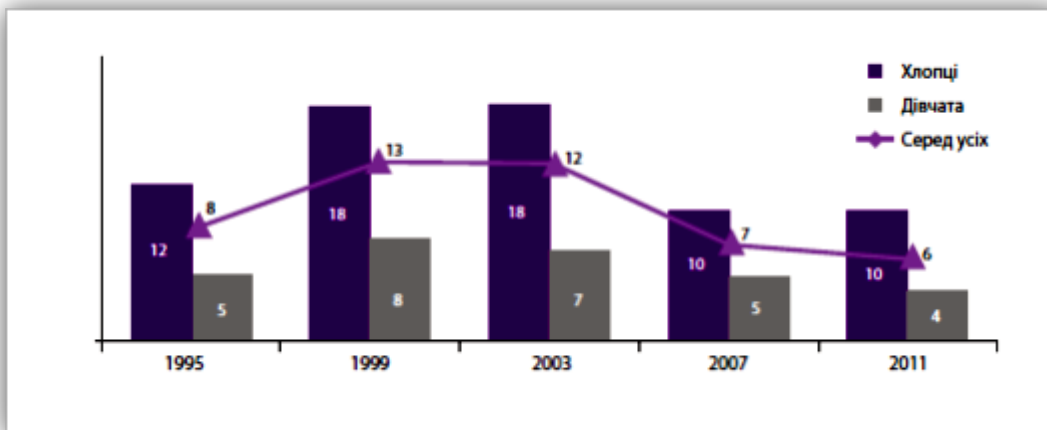

Рис. 7. Динаміка вживання марихуани чи гашишу за останні 12 місяців за статтю, %

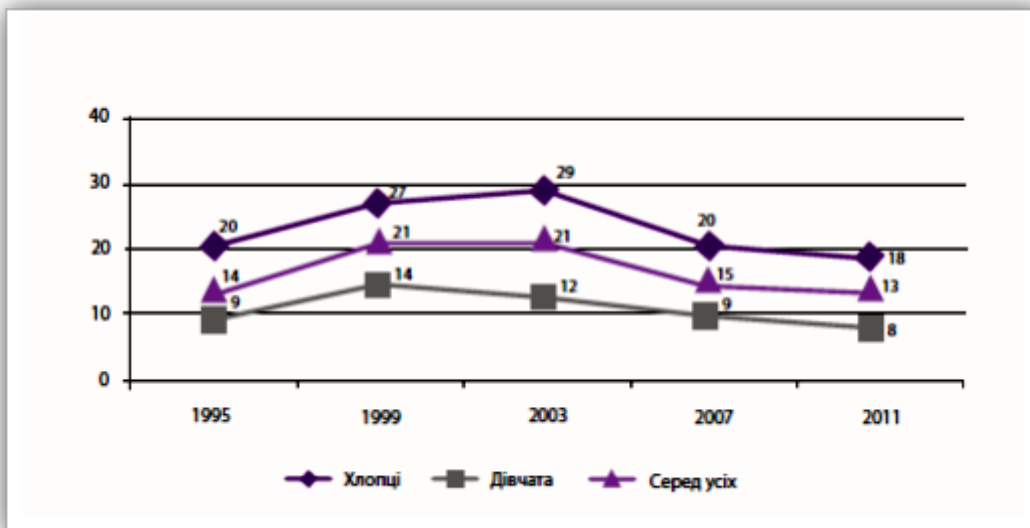

Рис. 8. Динаміка вживання будь-якого наркотику протягом життя, %

Починаючи з 2003 року, динаміка вживання будь-якого наркотику протягом життя пішла на спад (Рис. 8). Відсоток усіх учнів, що вживали наркотики, знизився на 8%, відсоток дівчат – на 4%, хлопців – на 11%.

Отже крива, що характеризує рівень поширення вживання марихуани чи гашишу серед учнівської молоді віком 15–16 років, після періоду зростання з 1995 р. по 2003 р. змінила своє спрямування на зниження, яке було зафіксовано у 2007 році та залишилося таким же за даними 2011 р.

Тож, можна підсумувати. Згідно з даними дослідження, рівень поширення тютюнокуріння серед учнівської молоді віком 15–16 років зростав з 1995 р. (66%) по 2003 р. (70%) та почав знижуватися у 2007 (64%) та 2011 р. (61%).

Загальна тенденція щодо поширення вживання алкогольних напоїв за період реалізації дослідницького проекту ESPAD (1995 – 1999 – 2003 – 2007 – 2011 рр.) дозволяє стверджувати, що пік вживання алкогольних напоїв серед 15–16-річних учнів/студентів припав на період 2003–2007 років (84% повідомили про вживання алкоголю протягом останніх 12 місяців; близько 60% вживали протягом останніх 30 днів). Дані 2011 року вказують (76% вживали протягом останніх 12 місяців, 52% – за останні 30 днів) на стабілізацію та незначне зниження за основними показниками, що характеризують поширеність вживання алкогольних напоїв серед учнівської молоді 15–16 років. Суттєво зменшилася питома вага тих, хто вживав пиво (серед хлопців з 70% у 2007 р. до 53% у 2011 р.; серед дівчат – з 56 до 41% відповідно) та міцні напої (серед хлопців з 51% у 1995 р. до 23% у 2011 р.; серед дівчат – з 48 до 16%) за останні 30 днів. Позитивною тенденцією є загальний тренд до зменшення частки підлітків, які вживали алкоголь у кількості п'ять та більше порцій поспіль під час однієї випивки за останні 30 днів: з 46% у 1995 році до 29% у 2011 році (серед хлопців – з 50 до 34%, серед дівчат з 41 до 35%).

Вживання марихуани чи гашишу серед учнівської молоді віком 15–16 років після періоду зростання з 1995 році (14%) по 2003 рік (21%) змінилася у бік зниження, яке було зафіксовано у 2007 році (14%) та закріплено у 2011 році (11%).